

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

7 octombrie 2019*

„Trimitere preliminară – Politica socială – Articolul 119 din Tratatul CE (devenit, după modificare, articolul 141 CE) – Lucrători de sex masculin și lucrători de sex feminin – Egalitate de remunerare – Sistem privat de pensii ocupaționale pentru limită de vârstă – Vârstă normală de pensionare diferită în funcție de sex – Data adoptării măsurilor de restabilire a egalității de tratament – Uniformizare retroactivă a acestei vârste la nivelul celei a persoanelor defavorizate anterior”

În cauza C-171/18,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [Curtea de Apel (Anglia și Țara Galilor) (Secția civilă), Regatul Unit], prin decizia din 16 februarie 2018, primită de Curte la 5 martie 2018, în procedura

Safeway Ltd

împotriva

Andrew Richard Newton,

Safeway Pension Trustees Ltd,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, doamna R. Silva de Lapuerta, vicepreședinte, domnul A. Arabadjiev, doamna A. Prechal, domnii M. Vilaras și P. G. Xuereb și doamna L. S. Rossi, președinți de cameră, și domnii A. Rosas, E. Juhász, M. Ilešič, J. Malenovský, T. von Danwitz (raportor) și N. Piçarra, judecători,

avocat general: domnul E. Tanchev,

grefier: doamna V. Giacobbo-Peyronnel, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 4 februarie 2019,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Safeway Ltd, de B. Green, de S. Allen și de D. Pannick, QC, de R. Mehta, barrister, precum și de T. Green și de J. Heap, solicitors;
- pentru domnul Newton, de A. Short, QC, de C. Bell și de M. Uberoi, barristers, precum și de C. Rowland-Frank și de J. H. C. Briggs, solicitors;

* Limba de procedură: engleza.

– pentru Safeway Pension Trustees Ltd, de D. Murphy și de E. King, solicitors, precum și de D. Grant, barrister;

– pentru Comisia Europeană, de A. Szmytkowska și de L. Flynn, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 28 martie 2019,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 119 din Tratatul CE (devenit, după modificare, articolul 141 CE).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Safeway Ltd, pe de o parte, și domnul Andrew Richard Newton și Safeway Pension Trustees Ltd, pe de altă parte, în legătură cu uniformizarea prestațiilor de pensie ale afiliaților de sex feminin și de sex masculin ai sistemului de pensii administrat de Safeway Pension Trustees.

Cadrul juridic

- 3 Principiul egalității de remunerare între lucrătorii de sex masculin și cei de sex feminin, consacrat în prezent la articolul 157 TFUE, era, la data faptelor în discuție în litigiul principal, prevăzut la articolul 119 din Tratatul CE.
- 4 Potrivit acestei din urmă dispoziții:

„Fiecare stat membru asigură în cursul primei etape și menține în continuare aplicarea principiului egalității de remunerare între lucrătorii de sex masculin și cei de sex feminin, pentru aceeași muncă.

Prin «remunerație» se înțelege, în sensul prezentului articol, salariul sau suma obișnuite de bază sau minime, precum și toate celelalte drepturi plătite, direct sau indirect, în numerar sau în natură, de către angajator lucrătorului pentru munca prestată de acesta.

Egalitatea de remunerare, fără discriminare pe motiv de sex, presupune ca:

- (a) remunerația acordată pentru aceeași muncă plătită la normă să fie stabilită pe baza aceleiași unități de măsură;
- (b) remunerația acordată pentru aceeași muncă plătită cu ora să fie aceeași pentru locuri de muncă echivalente.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 5 Sistemul de pensii în discuție în litigiul principal a fost înființat de Safeway, sub forma unui trust, în cursul anului 1978. Clauza 19 din actul constitutiv al acestui sistem de pensii (denumită în continuare „clauza de modificare”) permite, în esență, modificarea retroactivă, începând cu data unui anunț scris adresat afiliaților, a sistemului de pensii menționat, inclusiv a valorii prestațiilor, prin intermediul unui act de trust. Această clauză are următorul cuprins:

„În orice moment, dacă este necesar, societatea principală, cu consimțământul administratorilor fiduciarilor („trustees”), prin act adițional („supplemental deed”) încheiat între societatea principală și administratorii fiduciarilor, poate modifica sau completa oricare dintre competențele prevăzute în cadrul trustului, prevederile aplicabile sistemului de pensii, inclusiv prezentul act constitutiv („Trust Deed”), regulile sale („Rules”) și toate actele adiționale și oricare alte înscrisuri adiacente prezentului act constitutiv și actele prevăzute în anexa II la acesta și poate exercita aceste competențe de la data stabilită în actul adițional, care poate fi data încheierii acestuia sau data oricărei comunicări scrise anterioare către afiliați cu privire la modificarea sau completarea respectivă sau data situată la un interval de timp rezonabil înaintea sau ulterior datei actului adițional, astfel încât modificările sau completările să producă efecte retroactive sau ulterioare, după caz.”
- 6 Deși sistemul de pensii în discuție în litigiul principal stabilise inițial o vârstă normală de pensionare (denumită în continuare „VNP”) diferită pentru bărbați și femei, și anume 65 de ani pentru primii și 60 de ani pentru acestea din urmă, Curtea a statuat, în esență, în Hotărârea din 17 mai 1990, Barber (C-262/88, EU:C:1990:209), că stabilirea unei VNP diferite în funcție de sex constituie o discriminare interzisă de articolul 119 din Tratatul CE. Ca urmare a pronunțării acestei hotărâri, Safeway și Safeway Pension Trustees au informat în scris, prin anunțurile efectuate la 1 septembrie 1991 și la 1 decembrie 1991 (denumite în continuare „anunțurile din 1991”), afiliații la sistemul de pensii că acesta urma să fie modificat, prin introducerea unei VNP uniforme de 65 de ani pentru toți afiliații, cu efect de la 1 decembrie 1991. La 2 mai 1996 a fost adoptat un act de trust de modificare a sistemului respectiv, care a stabilit o VNP uniformă de 65 de ani, cu efect de la 1 decembrie 1991.
- 7 Întrucât problema conformității modificării retroactive a sistemului de pensii în discuție în litigiul principal cu dreptul Uniunii a fost ridicată în cursul anului 2009, Safeway a inițiat procedura din litigiul principal, prin care urmărea să se constate că o VNP uniformă de 65 de ani fusese instituită în mod valabil începând cu 1 decembrie 1991. În cadrul acestei proceduri, domnul Newton a fost desemnat să acționeze în calitate de reprezentant al afiliaților.
- 8 Prin hotărârea din 29 februarie 2016, High Court of Justice (England & Wales), Chancery division [Înalta Curte de Justiție (Anglia și Țara Galilor), Secția Chancery, Regatul Unit], a considerat că modificarea retroactivă a sistemului de pensii în discuție în litigiul principal era contrară articolului 119 din Tratatul CE și că, prin urmare, drepturile la pensie ale afiliaților trebuiau să fie calculate pe baza unei VNP uniforme de 60 de ani pentru perioada cuprinsă între 1 decembrie 1991 și 2 mai 1996.
- 9 Sesizată de Safeway cu un apel împotriva acestei hotărâri, instanța de trimitere consideră că, în temeiul dreptului național, anunțurile din 1991 nu au putut, doar ele, să modifice în mod valabil sistemul de pensii în discuție în litigiul principal și că singura modificare valabilă era cea care rezulta din actul de trust din 2 mai 1996.
- 10 Totuși, această instanță arată că, în temeiul acestui drept național, prerogativa de modificare și anunțurile din 1991 au avut ca efect să confere drepturilor dobândite de către afiliați, pentru perioada cuprinsă între 1 decembrie 1991 și 2 mai 1996, un caracter „revocabil” (*defeasible*), astfel încât aceste drepturi puteau fi ulterior, în orice moment, reduse în mod retroactiv. Întrucât a considerat, prin urmare, că, din perspectiva dreptului național, actul de trust din 2 mai 1996 a putut în mod valabil să

ridice VNP a femeilor la 65 de ani și să o mențină pe cea a bărbaților la aceeași vârstă pentru această perioadă, instanța menționată ridică problema dacă o astfel de soluție este conformă cu articolul 119 din Tratatul CE, astfel cum a fost interpretat de Curte.

- 11 În aceste condiții, Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [Curtea de Apel (Anglia și Țara Galilor) (Secția civilă), Regatul Unit] a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„În cazul în care regulile unui sistem de pensii acordă prerogativa, recunoscută de dreptul național, ca, prin modificarea actului său constitutiv, să reducă retroactiv valoarea drepturilor la pensie atât ale lucrătorilor de sex masculin, cât și ale lucrătorilor de sex feminin, dobândite pentru o perioadă cuprinsă între data notificării scrise a modificării avute în vedere și data la care actul constitutiv este efectiv modificat, articolul 157 [TFUE] (și, anterior, la momentul faptelor, articolul 119 din [Tratatul CE]) impune ca drepturile la pensie atât ale lucrătorilor de sex masculin, cât și ale lucrătorilor de sex feminin pe durata în discuție să fie considerate irevocabile, în sensul că drepturile la pensie sunt protejate împotriva unei reduceri cu efect retroactiv care operează în temeiul unei norme de drept național?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 12 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că, astfel cum reiese din decizia de trimitere, litigiul principal privește numai drepturile la pensie dobândite de afiliații la sistemul de pensii în discuție în litigiul principal în perioada cuprinsă între 1 decembrie 1991 și 2 mai 1996. În aceste condiții, este necesar să se examineze întrebarea adresată în raport cu articolul 119 din Tratatul CE, în vigoare în acea perioadă.
- 13 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 119 din Tratatul CE trebuie interpretat în sensul că se opune ca un sistem de pensii să adopte, pentru a pune capăt unei discriminări contrare acestei dispoziții, care rezultă din stabilirea unei VNP diferite în funcție de sex, o măsură care să uniformizeze în mod retroactiv VNP a afiliaților la acest sistem cu nivelul celei a persoanelor din categoria defavorizată anterior, pentru perioada cuprinsă între anunț și adoptarea acestei măsuri, atunci când o astfel de măsură este permisă de dreptul național și de actul constitutiv al acestui sistem de pensii.
- 14 Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie amintit că, în Hotărârea din 17 mai 1990, Barber (C-262/88, EU:C:1990:209), Curtea a statuat, în esență, că stabilirea unei VNP diferite în funcție de sex pentru pensiile plătite de un sistem de pensii constituie o discriminare interzisă de articolul 119 din Tratatul CE.
- 15 Curtea s-a pronunțat de asemenea cu privire la consecințele care trebuie deduse din constatarea unei astfel de discriminări, în special în Hotărârea din 28 septembrie 1994, Coloroll Pension Trustees (C-200/91, EU:C:1994:348), în Hotărârea din 28 septembrie 1994, Avdel Systems (C-408/92, EU:C:1994:349), și în Hotărârea din 28 septembrie 1994, van den Akker (C-28/93, EU:C:1994:351). Astfel cum reiese din această jurisprudență, consecințele diferă în funcție de perioadele de muncă în cauză.
- 16 În ceea ce privește, în primul rând, perioadele de muncă anterioare datei pronunțării Hotărârii Barber (C-262/88, EU:C:1990:209), și anume 17 mai 1990, sistemele de pensii nu sunt obligate să aplice o VNP uniformă, Curtea limitând efectele acestei hotărâri în timp prin excluderea aplicabilității articolului 119 din Tratatul CE în cazul prestațiilor de pensii datorate pentru perioadele respective (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 septembrie 1994, Coloroll Pension Trustees, C-200/91, EU:C:1994:348, punctul 34, Hotărârea din 28 septembrie 1994, Avdel Systems, C-408/92, EU:C:1994:349, punctul 19, și Hotărârea din 28 septembrie 1994, van den Akker, C-28/93, EU:C:1994:351, punctul 12).

- 17 În ceea ce privește, în al doilea rând, perioadele de muncă cuprinse între 17 mai 1990 și adoptarea de către sistemul de pensii în discuție a măsurilor de restabilire a egalității de tratament, persoanelor din categoria defavorizată trebuie să li se acorde aceleași avantaje ca cele de care beneficiază persoanele din categoria privilegiată, aceste avantaje rămânând, în lipsa aplicării corecte a articolului 119 din Tratatul CE în dreptul național, singurul sistem de referință valabil (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 septembrie 1994, *Coloroll Pension Trustees*, C-200/91, EU:C:1994:348, punctele 31 și 32, Hotărârea din 28 septembrie 1994, *Avdel Systems*, C-408/92, EU:C:1994:349, punctele 16 și 17, precum și Hotărârea din 28 septembrie 1994, *van den Akker*, C-28/93, EU:C:1994:351, punctele 16 și 17).
- 18 În ceea ce privește, în al treilea rând, perioadele de muncă efectuate după adoptarea de către sistemul de pensii în discuție a măsurilor de restabilire a egalității de tratament, articolul 119 din Tratatul CE nu se opune ca avantajele persoanelor privilegiate anterior să fie reduse la nivelul celor ale persoanelor defavorizate anterior, această dispoziție impunând numai ca lucrătorii de sex masculin și cei de sex feminin să primească aceeași remunerație pentru aceeași muncă, fără să impună totuși un nivel anume (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 septembrie 1994, *Coloroll Pension Trustees*, C-200/91, EU:C:1994:348, punctul 33, Hotărârea din 28 septembrie 1994, *Avdel Systems*, C-408/92, EU:C:1994:349, punctul 21, precum și Hotărârea din 28 septembrie 1994, *van den Akker*, C-28/93, EU:C:1994:351, punctul 19).
- 19 În speță, litigiul principal privește numai aspectul dacă drepturile la pensie ale afiliaților la sistemul de pensii în discuție în litigiul principal aferente perioadei cuprinse între 1 decembrie 1991 și 2 mai 1996 trebuie să fie calculate pe baza unei VNP uniforme de 60 sau a uneia de 65 de ani. În acest context, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă, având în vedere jurisprudența evocată la punctul 17 din prezenta hotărâre, actul de trust din 2 mai 1996 a putut în mod valabil, pentru această perioadă, să uniformizeze în mod retroactiv VNP a afiliaților la nivelul celei a persoanelor din categoria defavorizată anterior, și anume lucrătorii de sex masculin.
- 20 În această privință, trebuie arătat, în primul rând, că, în măsura în care întrebarea preliminară și motivele deciziei de trimitere au în vedere uniformizarea, realizată prin acest act de trust, cu efect retroactiv, începând de la 1 decembrie 1991, a VNP a persoanelor afiliate la sistemul de pensii în discuție în litigiul principal la nivelul celei a persoanelor din categoria defavorizată anterior, trebuie să se înțeleagă această întrebare în sensul că se bazează pe premisa potrivit căreia măsurile care restabilesc egalitatea de tratament au fost adoptate abia la 2 mai 1996, prin intermediul respectivului act de trust.
- 21 În fața Curții, Safeway și Comisia au repus în discuție această premisă, arătând în esență că anunțurile din 1991 și gestionarea sistemului de pensii în discuție în litigiul principal pe baza unei VNP uniforme de 65 de ani începând cu 1 decembrie 1991 trebuie considerate măsuri care au restabilit egalitatea de tratament cu efect de la această dată.
- 22 Deși revine, în principiu, instanței de trimitere, care cunoaște în mod direct litigiul principal și care este singura competentă să interpreteze dreptul intern, sarcina de a stabili data la care au fost adoptate măsurile de restabilire a egalității de tratament, astfel de măsuri trebuie să îndeplinească totuși cerințele dreptului Uniunii, astfel încât Curtea poate furniza instanței naționale elemente relevante de interpretare a acestui drept (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 iunie 2016, *EURO 2004. Hungary*, C-291/15, EU:C:2016:455, punctul 36, precum și Hotărârea din 30 iunie 2016, *Ciup*, C-288/14, nepublicată, EU:C:2016:495, punctul 33).
- 23 În această privință trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, articolul 119 din Tratatul CE produce efecte directe prin crearea în favoarea particularilor a unor drepturi pe care instanțele naționale au ca misiune să le protejeze (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 aprilie 1976, *Defrenne*, 43/75, EU:C:1976:56, punctul 24, și Hotărârea din 28 septembrie 1994, *van den Akker*, C-28/93, EU:C:1994:351, punctul 21).

- 24 Având în vedere efectul direct al articolului 119 din Tratatul CE, punerea în aplicare a acestei dispoziții de către angajator după constatarea unei discriminări trebuie să fie imediată și completă, astfel încât măsurile luate în vederea restabilirii egalității de tratament nu pot fi, în principiu, supuse unor condiții care s-ar traduce prin menținerea, fie și tranzitorie, a discriminării (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 septembrie 1994, *Avdel Systems*, C-408/92, EU:C:1994:349, punctele 25 și 26).
- 25 În plus, principiul securității juridice trebuie de asemenea să fie respectat. Acest principiu, care se impune cu o rigoare deosebită în cazul unei reglementări care poate să aibă consecințe financiare, obligă ca drepturile conferite particularilor de dreptul Uniunii să fie puse în aplicare într-un mod suficient de precis, clar și previzibil pentru a permite persoanelor interesate să cunoască cu exactitate drepturile și obligațiile lor și să acționeze în consecință, precum și să le invoce, dacă este cazul, în fața instanțelor naționale. Instituirea unei simple practici, lipsită de efect juridic obligatoriu față de persoanele vizate, nu îndeplinește aceste cerințe (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 decembrie 2009, *Aventis Pasteur*, C-358/08, EU:C:2009:744, punctul 47, și Hotărârea din 8 martie 2017, *Euro Park Service*, C-14/16, EU:C:2017:177, punctele 36-38, 40 și 42, precum și jurisprudența citată).
- 26 Astfel, pentru a se putea considera că măsurile luate pentru a pune capăt unei discriminări contrare articolului 119 din Tratatul CE restabilesc egalitatea de tratament impusă de această dispoziție, acestea trebuie să îndeplinească cerințele prevăzute la punctele 24 și 25 din prezenta hotărâre.
- 27 Or, în speță, rezultă că măsurile adoptate de sistemul de pensii în discuție în litigiul principal anterior adoptării actului de trust din 2 mai 1996 nu îndeplinesc aceste cerințe.
- 28 Astfel, după cum reiese din decizia de trimitere, sistemul de pensii în discuție în litigiul principal nu a fost modificat în mod valabil, din perspectiva dreptului național, decât prin adoptarea acestui act de trust. În această privință, instanța de trimitere a statuat, într-o hotărâre pronunțată la 5 octombrie 2017 în procedura principală, că modul de redactare a clauzei de modificare nu autorizează decât modificări prin intermediul unui act de trust și că dreptul național se opune unei interpretări a acestei clauze care s-ar îndepărta de acest mod de redactare, având în vedere necesitatea de a proteja beneficiarii sistemului de pensii menționat și de a le permite să își cunoască drepturile.
- 29 Din decizia de trimitere pare să reiasă de asemenea că clauza de modificare și anunțurile din 1991 au avut ca efect juridic unic să rezerve responsabililor sistemului de pensii în discuție în litigiul principal facultatea de a uniformiza în mod retroactiv VNP a afiliaților la acest sistem la nivelul celei a bărbaților, prin intermediul adoptării unui act de trust în orice moment ulterior.
- 30 Or, instituirea unei astfel de facultăți, susceptibilă să fie exercitată la un moment ce depinde de alegerea discreționară a acestor persoane responsabile, nu poate fi considerată nici că a pus capăt discriminării în discuție în litigiul principal, nici că a permis afiliaților să își cunoască cu exactitate drepturile.
- 31 În ceea ce privește gestionarea sistemului începând cu 1 decembrie 1991, din cuprinsul punctului 25 din prezenta hotărâre reiese că instituirea unei simple practici, lipsită de efect juridic obligatoriu pentru persoanele vizate, nu îndeplinește cerințele principiului securității juridice și nu poate, prin urmare, să fie considerată o măsură care restabilește egalitatea de tratament impusă de articolul 119 din Tratatul CE.
- 32 În aceste condiții, rezultă că, în cadrul sistemului de pensii în discuție în litigiul principal, măsurile care îndeplinesc cerințele dreptului Uniunii amintite la punctele 24 și 25 din prezenta hotărâre au fost adoptate abia la 2 mai 1996, prin intermediul actului de trust adoptat la această dată.
- 33 În ceea ce privește, în al doilea rând, aspectul dacă articolul 119 din Tratatul CE autorizează o măsură, precum cea prevăzută de acest act de trust, care constă în uniformizarea cu efect retroactiv, începând de la 1 decembrie 1991, a VNP a afiliaților la un sistem de pensii la nivelul VNP a persoanelor din

categoria defavorizată anterior, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, dacă s-a constatat o discriminare contrară dreptului Uniunii și atât timp cât nu au fost adoptate măsuri care să restabilească egalitatea de tratament, respectarea principiului egalității nu poate fi asigurată decât acordând persoanelor din categoria defavorizată aceleași avantaje ca cele de care beneficiază persoanele din categoria privilegiată (Hotărârea din 28 ianuarie 2015, Starjakob, C-417/13, EU:C:2015:38, punctul 46, precum și Hotărârea din 22 ianuarie 2019, Cresco Investigation, C-193/17, EU:C:2019:43, punctul 79 și jurisprudența citată).

- 34 Curtea a statuat deja că acest principiu se opune unui sistem de pensii care elimină o discriminare contrară articolului 119 din Tratatul CE procedând la eliminarea, pentru trecut, a avantajelor persoanelor din categoria privilegiată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 septembrie 1994, Avdel Systems, C-408/92, EU:C:1994:349, punctele 5, 13, 14, 17 și 18).
- 35 Cu toate acestea, instanța de trimitere ridică problema dacă această jurisprudență se aplică și în situații precum cea în discuție în litigiul principal, în care drepturile la pensie în cauză au, în temeiul dreptului național și al actului constitutiv al sistemului de pensii în cauză, un caracter revocabil.
- 36 Deși această problemă nu a fost soluționată încă în mod explicit de Curte, facultatea, în astfel de situații, de a uniformiza în mod retroactiv condițiile referitoare la drepturile afiliaților la un sistem de pensii la nivelul celor ale persoanelor din categoria defavorizată anterior nu își găsește însă niciun sprijin în jurisprudența menționată. Dimpotrivă, așa cum a arătat domnul avocat general la punctul 64 din concluzii, a recunoaște o asemenea facultate ar priva în mare parte aceeași jurisprudență de domeniul său de aplicare, în măsura în care ar fi în acest caz aplicabilă numai în situațiile în care o astfel de uniformizare retroactivă este, în orice caz, interzisă deja de dreptul național sau de actul constitutiv al sistemului de pensii.
- 37 În plus, și în special, trebuie subliniat că orice măsură care urmărește să elimine o discriminare contrară dreptului Uniunii constituie o punere în aplicare a acestui drept, care trebuie să respecte cerințele acestuia. Mai precis, nici dreptul național, nici dispozițiile actului constitutiv al sistemului de pensii în cauză nu pot fi invocate pentru a se sustrage de la aceste cerințe.
- 38 În ceea ce privește cerințele menționate, reiese dintr-o jurisprudență constantă că principiul securității juridice se opune, ca regulă generală, ca unui act care pune în aplicare dreptul Uniunii să i se acorde un efect retroactiv. Situația poate fi diferită, în mod excepțional, atunci când acest lucru este impus de un scop de interes general și când încrederea legitimă a persoanelor interesate este respectată în mod corespunzător (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 aprilie 2005, „Goed Wonen”, C-376/02, EU:C:2005:251, punctele 33 și 34, precum și jurisprudența citată).
- 39 Acestui principiu i se adaugă cerințele care decurg mai concret din articolul 119 din Tratatul CE și care se impun responsabililor unui sistem de pensii din momentul constatării unei discriminări contrare acestei dispoziții.
- 40 În ceea ce privește obligația de a acorda persoanelor din categoria defavorizată aceleași avantaje ca cele de care beneficiază persoanele din categoria privilegiată, atât timp cât nu au fost adoptate măsuri de restabilire a egalității de tratament, Curtea a stabilit deja că aceasta își găsește justificarea în special în legătura existentă între articolul 119 din Tratatul CE și obiectivul armonizării condițiilor de muncă în sensul progresului, care rezultă din preambulul acestui tratat, precum și din articolul 117 din acesta (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 aprilie 1976, Defrenne, 43/75, EU:C:1976:56, punctele 10, 11 și 15, precum și Hotărârea din 28 septembrie 1994, Avdel Systems, C-408/92, EU:C:1994:349, punctele 15 și 17).
- 41 Or, ar fi contrar acestui obiectiv, precum și principiului securității juridice și cerințelor amintite la punctele 17, 24 și 34 din prezenta hotărâre să se permită responsabililor sistemului de pensii vizat să elimine o discriminare contrară articolului 119 din Tratatul CE prin adoptarea unei măsuri care să

uniformizeze, cu efect retroactiv, VNP a afiliaților la acest sistem la nivelul VNP a persoanelor din categoria defavorizată anterior. Astfel, a admite o asemenea soluție i-ar scuti pe acești responsabili de obligația de a efectua, după constatarea discriminării, eliminarea imediată și completă a acesteia. În plus, aceasta nu ar respecta obligația de a acorda persoanelor din categoria defavorizată anterior beneficiul VNP a persoanelor din categoria favorizată anterior în ceea ce privește drepturile la pensie aferente perioadelor de muncă cuprinse între data pronunțării Hotărârii din 17 mai 1990, Barber (C-262/88, EU:C:1990:209), și data adoptării măsurii de restabilire a egalității de tratament și nici interdicția de a elimina, pentru trecut, avantajele acestor din urmă persoane. În sfârșit, aceasta ar crea, până la adoptarea unor astfel de măsuri, incertitudini, contrare principiului securității juridice în ceea ce privește întinderea drepturilor afiliaților.

- 42 Aceste considerații rămân valabile în ipoteza în care afiliații la sistemul de pensii în cauză au fost informați cu privire la faptul că, pentru a restabili egalitatea de tratament, VNP a afiliaților la acest sistem de pensii va fi uniformizată la nivelul VNP a persoanelor din categoria defavorizată anterior, prin intermediul unui anunț lipsit de efect de modificare.
- 43 În aceste condiții, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 38 din prezenta hotărâre, nu poate fi exclus ca măsurile prin care se urmărește să se pună capăt unei discriminări contrare dreptului Uniunii să poată, cu titlu excepțional, să fie adoptate cu efect retroactiv, cu condiția ca, pe lângă respectarea încrederii legitime a persoanelor interesate, aceste măsuri să răspundă efectiv unui imperativ de interes general. În special, în temeiul unei jurisprudențe constante, riscul de a se aduce o atingere gravă echilibrului financiar al sistemului de pensii respectiv poate constitui un asemenea imperativ de interes general (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 ianuarie 2007, ITC, C-208/05, EU:C:2007:16, punctul 43, și Hotărârea din 7 martie 2018, DW, C-651/16, EU:C:2018:162, punctul 33).
- 44 În speță, deși instanța de trimitere arată în decizia de trimitere că miza financiară a litigiului principal se ridică la aproximativ 100 de milioane de lire sterline, ea nu menționează totuși că uniformizarea retroactivă a VNP a afiliaților la sistemul de pensii în discuție în litigiul principal la nivelul VNP a persoanelor din categoria defavorizată anterior era necesară pentru a evita o atingere gravă adusă echilibrului financiar al acestui sistem de pensii. Întrucât dosarul de care dispune Curtea nu cuprinde alte elemente susceptibile să demonstreze că această măsură răspundea efectiv unui imperativ de interes general, rezultă că o justificare obiectivă a acesteia lipsește, aspect a cărui verificare revine însă instanței de trimitere.
- 45 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 119 din Tratatul CE trebuie interpretat în sensul că se opune ca, în lipsa unei justificări obiective, un sistem de pensii să adopte, pentru a pune capăt unei discriminări contrare acestei dispoziții, care rezultă din stabilirea unei VNP diferite în funcție de sex, o măsură care să uniformizeze în mod retroactiv VNP a afiliaților la acest sistem la nivelul celei a persoanelor din categoria defavorizată anterior, pentru perioada cuprinsă între anunț și adoptarea acestei măsuri, chiar și atunci când o astfel de măsură este permisă de dreptul național și de actul constitutiv al acestui sistem de pensii.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 46 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Articolul 119 din Tratatul CE (devenit, după modificare, articolul 141 CE) trebuie interpretat în sensul că se opune ca, în lipsa unei justificări obiective, un sistem de pensii să adopte, pentru a pune capăt unei discriminări contrare acestei dispoziții, care rezultă din stabilirea unei vârste normale de pensionare diferite în funcție de sex, o măsură care să uniformizeze în mod retroactiv vârsta normală de pensionare a afiliaților la acest sistem la nivelul celei a persoanelor din categoria defavorizată anterior, pentru perioada cuprinsă între anunț și adoptarea acestei măsuri, chiar și atunci când o astfel de măsură este permisă de dreptul național și de actul constitutiv al acestui sistem de pensii.

Semnături